

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІЗАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Формування стійкої готовності людства до подолання сучасних загальнопланетарних загроз вимагає наукової розробки механізму гуманізації його глобалістичної свідомості. У цьому контексті важко переоцінити значення глобалістичного виховання, під яким слід розуміти цілеспрямовану діяльність, що здійснюється з метою формування глобалістичної свідомості гуманізаційного типу. Не можна не враховувати важливості глобалістичної соціалізації як процесу засвоєння суспільних знань, цінностей, переконань відносно глобальної проблематики, становлення глобалістичної свідомості, її пізнавальних, ціннісних, емоційних, мотиваційно-вольових, самоаналітичних особливостей. Способи формування суспільної свідомості вивчали В. Андрущенко, І. Надольний, Л. Сморг, інші дослідники. Утім, механізм формування світової глобалістичної свідомості залишається недостатньо вивченим.

Мета дослідження – дослідити становлення, розвиток й теоретичні трансформації ідей гуманізму. Відповідно до мети визначено такі завдання: - обґрунтувати актуальність дослідження феномену особистості та філософії гуманізму; - визначити сутність феномену особистості у вимірах філософії гуманізму; - дослідити напрямки діяльності в глобалістичній задія подолання глобальних проблем людства.

Виклад основного матеріалу. Потужний та динамічний розвиток людства на сучасному етапі сформував принципово новий рівень відносин, які набули всеохопного характеру та втягнули у свою площину майже всі країни світу, досягнувши такого рівня, коли можна говорити про їх глобалістичність. Вплив глобальних проблем поширюється на всю планету і вирішення їх можливе лише за умови організації загальних дій [1, с. 96]. Глобалістична свідомість являє собою специфічну форму суспільної свідомості, в межах якої здійснюється відображення ставлення до глобальних проблем, їх причинно-наслідкових зв'язків, способів розв'язання та людської діяльності, що здійснюється з метою їх вирішення [4, с. 110]. Глобалізаційний проект нашої ери діє як деякий універсальний закон історичного і логічного сходження людини до самої себе, до своєї дійсної і відтворювальної самої людиною сутності. Він включає в себе дві взаємопов'язані задачі: 1) створення людських умов існування для всіх людей – без відмінності їх кольору шкіри, національних чи соціальних особливостей; 2) дійсний розвиток родових сил людини, універсалізації її потреб, всебічності особистісного потенціалу. Уже в цьому закладені видові відмінності у способах гуманістичного виміру культурно-історичного процесу. Це, перш за все, гуманізм соціальний і гуманізм ліберальний, що виконують функцію інновації культури. У той час релігійний гуманізм у вирішенні цих задач виконує по-своєму необхідну охоронну функцію і відноситься до першого етапу розгортання глобалізаційного проекту у тій мірі, у якій він потребує свого відтворення і в нинішніх, здавалося б, абсолютно інших історичних координатах виражає цінності і устремління другого етапу реалізації глобалізаційного проекту - у політико-правовій сфері. На кінець, соціальний гуманізм консолідує гуманістичну проблематику через призму задач третього етапу глобалізації – в соціально-економічній і загальнокультурній сферах. Загальним для всіх видів гуманізму виступає направленість на особистість як базову гуманістичну цінність. На думку В. Жадько: «Філософія спонукає до ідей створення суспільства на засадах домінування мислення як способу досягнення істинних знань про сутнісні основи буття сущого». В даному контексті виділимо специфіку філософії, а саме: узагальнюючи результати різних досліджень, оцінюючи ситуацію в цілому, філософія впирає на прийняття 550 головних економічних, політичних та інших рішень, формує світогляд сучасного людства, принаймні, відповідальну його частину. Релігійний гуманізм апелює до Бога як безумовного начала і умови – потусторонньої онтологічної основи людини. Ліберальний гуманізм веде генезис людської особистості від природної основи і відособленого статусу індивідууму. Соціальний гуманізм вбачає джерело особистісного розвитку у суспільстві і системі соціально-культурних відносин. Разом з тим, відмінність висхідних точок думки не виключає можливість, і навіть необхідність діалогу між різними видами гуманізму. У протилежному випадку ми маємо справу не з різновидами гуманізму, а з відповідними ідеологіями, як завжди ворожо протиставленими один одному. При цьому статус діалогу (діалогового режиму) передбачає збереження відмінностей між ними і виключає перспективу досягнення тотожності. У цій недосяжності гуманістичного ідеалу заключається і здоровий прагматизм радянського гуманізму, який приймав принцип історичної відносності (релятивізму) як норму і в нинішньому, і в майбутньому його розумінні. На кожному із цих етапів реалізації глобалізаційного проекту нашої ери, як проекту гуманізації людини у його історії, відбувається активний діалог між різними видами гуманізму – релігійним, ліберальним і соціальним, в контексті яких змінюється лише міра домінантності одного з них, як і форми його вираження у культурі, проте незмінною залишається їх загальна спрямованість до людського блага і розвитку особистості. Інтерес до розвитку особистості гуманізм проявляє як на рівні великих особистостей в історії людства, так і у відношенні рядової особистості громадянина. Іншим важливим гуманістичним фактором становлення людини в історії виступає зміна змісту спрямованості у розвитку духовної культури людства. Це духовно-моральні параметри гуманізації людини і суспільства: від догматичної релігійності до вільної релігійності, і від релігії до світської культури – філософії, науки мистецтва, світської моралі і вільної (невідчуженої) особистості. Якщо змістовні аспекти гуманістичних вимірів присутні на кожному із цих рівнів (від релігії до вільної особистості), то функціональні можливості реалізації гуманістичної установки на універсальний діалог зростають лише по мірі збільшення над догматичною релігійністю [2, с. 25-26]. Слід виокремити наступні віхи сходження по драбинці функціональної універсальності гуманістичного діалогу: Релігія як найменш рухома світоглядна форма. Поки ми залишаємося у рамках чисто релігійних форм свідомості, діалог практично неможливий – така особливість релігійного абсолютизму у відношенні до раз і назавжди встановленого культу та його форми, проте вже на стадії релігійної філософії з'являється проблиск узагальнюючих значень, розрахованих на діалог в контексті базових філософських категорій. Державні ідеології виконують у наш час важливу функцію світоглядних форм. У їх типології і способах функціонування важливо розрізняти норму і патологію. Достатньо порівняти статус державних ідеологій у демократичних, авторитарних і тоталітарних режимах. Філософія створює наступний після релігії (та ідеології) етап гуманістичного сходження до діалогового режиму. Проте і тут істотною залишається полярна протилежність окремих філософських шкіл і систем, які використовуються у політичних та ідеологічних цілях. Наука у цьому відношенні більш прозора для встановлення «єдиної істини для всіх». Проте її методологічна суворість порою виключає із поля зору визначальні пласти людської реальності, її суб'єктивності і неповторності. Гуманістичний дискурс на стадії науки досягає чіткості вираження лише в рамках об'єктивних заданих координат і досягнутих методологічних можливостей. Мистецтво з його художньою образністю задає демократичну форму вираження гуманістичного змісту. Не випадково роль і значення мистецтва як інтегруючого начала помітно зростає у сучасній культурі. Це відображає загальну тенденцію гуманізації людини і суспільства, що може ввібрати у себе і релігію, і філософію, і науку. Вільна суспільність характеризує такий стан гуманістичного діалогу, у якому можна говорити про момент тотожності особистості, суспільства і культури. Ні один із видів гуманізму не має шансів на абсолютне лідерство. Це означало б смерть гуманізму. У самій онтології людського буття, як буття культури, заключається триєдність базових цінностей консервативного, ліберального і соціального. Гуманізм розпочинає свій шлях з однієї із них, але реалізує себе у діалозі з іншими видами гуманізму. У тендітності і невлаштованості гуманістичного дискурсу і заключається його сила, його напружена відкритість світу чи, як сказав М. Гайдеггер, його спрямованість до істини буття і

його вічна недосяжність. Всі ці кругооберти гуманістичного дискурсу не відмінюють факту поступальності культури, лінії становлення людини в його історії. Віддаючи перевагу тому чи іншому виду сучасного гуманізму, гуманістична людина усвідомлює, що тільки у діалозі з іншими вона здатна реалізувати свій гуманістичний потенціал [2, с. 26-27]. Глобалізація і гуманізація створюють два об'єктивних процеси відцентрового і доцентрового характеру, що доповнюють один одного, хоча і здатних до конфронтації. Кінцева мета гуманізації – це олюднення оточуючого світу природи і суспільства з позицій розвиваючих потреб людини. Це означає, що критерієм суспільного прогресу і його кінцевою метою виступає людська особистість, можливість і перспектива її усестороннього розвитку, а також її універсалізація у масштабах культури, соціуму і природи [2, с. 28]. Сучасна глобалізація світу та гуманізація людських відносин, приведуть, зрештою, до нового типу цивілізації – соціального гуманізму, що передбачатиме взаєморозуміння та поглиблення кооперації основних соціальних суб'єктів у розв'язанні глобальних соціально-екологічних проблем [5, с. 57]. Отже, в глобальному суспільстві зберігається необхідність у використанні філософської методології, яка б задовольняла потребу збереження глобальних цінностей світу та справедливості, що впливає на формування ідеалів особистості. Передусім, це передбачає звернення до методологічного потенціалу аксіології як вченню про систему цінностей та ідеалів. Це визначає, насамперед, спрямованість до «глобального гуманізму». До цінностей «глобального гуманізму» належать: по-перше, створення глобальної екосистеми; по-друге, екологічно виправдане зростання добробуту всіх людей у світі; по-третє, забезпечення прав людини і соціальної справедливості; по-четверте, гармонізація відносин між людиною і природою. Глобальний гуманізм повинен носити революційний характер, усвідомлюючи, що сучасна цивілізація переживає антропологічну кризу основних людських цінностей. Особливого значення набуває наукова розробка моделей розв'язання глобальних конфліктів. Вивчаючи дану проблему, дослідник минулого століття Ю. Гермейєр виділив теорію «гри з протилежними інтересами». Ця математична теорія вивчає конфліктні ситуації: науковці, виділяючи спільні цілі конфліктуючих сторін, шукають компромісне вирішення проблем. На думку М. Мойсеєва, такий методологічний підхід допомагає під час вирішення глобальних проблем в області екології, політики, культури. Для цього необхідно змінювати свідомість сучасної людини через філософію. На це вказують дослідники А. Толстоухов, І. Паррапан: «Філософія майбутнього, як душа культури, повинна вести людину до творчості, найвищих цілей і цінностей, надихаючи людське суспільство на досягнення ідеалів» [3, с.198]. Глобалізація здійснює зростаючий вплив на особистість, яка «розширюючи» і змінюючи її свідомість впливає на всі сфери буття, породжуючи глобальні проблеми. Останні швидко змінюють світ, ці зміни неминучі і надзвичайно масштабні, а їхня швидкість зростає експоненційно. За словами В.Ляха: «Нашу добу все частіше кваліфікують як добу глибоких трансформацій, метаморфоз та перетворень». Глобальні проблеми сучасності – складна система глибоких трансформацій, що виникли перед людством на порозі ХХІ століття. Від успішного вирішення глобальних проблем залежить виживання цивілізації, її подальший стійкий розвиток, зменшення ризику самознищення, глобальна безпека людства. Про це йдеться в працях В.Вернадського, В.Соловйова, Н.Федорова, С.Булгакова, І.Цюлковського, І.Фролова, В.Загладіна, Н.Мойсеєва, Б.Рассела, Е.Фромма, Г.Парсонса, Я.Ліна та інших. Онтологічний аспект вирішення глобальних проблем людства треба шукати в протиріччях між соціальними формами руху та умовами їх цілісного буття, що існують у просторі та часі. Загострення протиріч, неможливість вирішення їх в межах даної єдності призводить до знищення соціальної форми руху. Планетарні масштаби процесів інтернаціоналізації в умовах екстенсивного розвитку виробництва призводить до виникнення загрози ядерної війни, екологічних катастроф тощо. Успіх соціального та економічного розвитку визначається не тільки ефективністю функціонування суспільного організму в національних рамках, але й взаємодією світових країн [3, с. 199].

Висновок. В основі управління суспільством знаходиться головний принцип людської комунікації і взаєморозуміння – природна турбота та довіра людей. Необхідність та незворотність зміни у свідомості людини диктується метою виживання людства в умовах загострення глобальних протиріч, що породжені складністю моральних норм в умовах глобального суспільства. До того ж філософія глобалістики пропонує певний комплекс уявлень про морально-етичні імперативи, цінності та цілі у діяльності людей, що спрямовані на збереження життя на Землі та розвиток людства – глобальну етику. Актуальність вивчення даного питання пояснюється тим, що розгляд глобальних проблем та подальших перспектив розвитку людства потребує звернення до духовних джерел, морально-етичних норм особистості. З точки зору глобальної етики, розвиток людства відбувається через критерії якості життя, збереження навколишнього середовища, удосконалення внутрішнього світу особистості, самовиховання, самореалізації, самоосвіти з урахуванням широкого діапазону соціальних, політичних, культурних наслідків.

Література

1. Чигур Р. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, 2015. URL: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%D0%A4%
2. Воронкова В. Г. Деконструкція гуманізму в умовах постмодерністської глобалізації // *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2010. URL: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_40_2.pdf
3. Сидоренко С. В. Особистість у вимірах філософії глобалістики // *Гуманітарний вісник ЗДА випуск 41*. 2010. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_41_16.pdf
- Колісниченко Р. М. Механізм гуманізації глобалістичної свідомості людства // *Кіровоградський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом*, Кропивницький, Україна. 2016. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/.../824/833/>
5. Дутчак М. В. Гуманізм: сутність, еволюція та технології / *Національний університет фізичного виховання і спорту України*. 2007. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/gumanizm-suschnost-evolyutsiya-i-tehnologii>
6. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізації українського суспільства / *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6*. Л.: УБС НБУ, 2013. 722с.
7. С. 391-399.
8. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал. / *Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань*. Львів, 2011. С. 215-222.
9. Шумка М. Л. Проблема національного характеру у філософії Пантелеїмона Куліша. / *Studia Metodologia*. Випуск 29. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. 234 с.
10. Шумка М. Л., Гурик М. І. «Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філософія». Вип. 8. Острого, 2011. С. 36-46
11. Шумка М. Л., Гурик М. І. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / *Грані*. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4(84). Дніпропетровськ, 2012. С. 48-51.
12. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.